

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Benátské sklo a sklářství

Marie Skybová

Italská kultura –seminární práce
obor Italština kombinované studium
2. ročník

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Počátky umění benátského sklářství	3
3. Vzestup a vrchol benátského sklářství.....	4
4. Úpadek benátského sklářství.....	8
5. Vliv benátského sklářství na vývoj sklářské výroby v Evropě	9
Německo, Rakousko	10
České země	10
Francie	11
Belgie a Holandsko	11
Anglie, Švédsko	11
6. Sklo v benátském stylu v 19. století	12
7. Benátské sklářství ve 20. století a současnost.....	12
8. Literatura a zdroje	13

Foto na titulní straně: Murano, Campo Santo Stefano, Cometa di Vetro (Simone Cenedese, 2007).

Zdroj: www.google.cz/maps

1. Úvod

Benátské sklo je fenomén a světoznámý pojem. Umění benátského sklářství je jev, který ovlivňoval kulturu bydlení v mnoha zemích po dlouhá staletí a dodnes inspiruje sklářskou výrobu nejen v Evropě. Nejen návrháře skleněných předmětů, ale i producenty módních bytových a oděvních doplňků z moderních plastových materiálů, které ovládly současný trh, založený na kvantitě a rychlosti zpracování. Žádný z těchto výrobků se však nemůže rovnat ušlechtilému sklářskému výrobku. Odkud se vzala tato tradice, jak se jí dařilo v průběhu staletí a jak benátské sklářství ovlivnilo sklářskou výrobu v Evropě, o tom stručně pojedná tato práce.

2. Počátky umění benátského sklářství

Pro vynález skla není možno uvést žádné přesné datum. Vznikalo postupně v době bronzové během 5. a 4. tisíciletí př. n. l. jako vedlejší produkt keramické výroby. Příмым předchůdcem skla byly sklovité glazury, které pokrývaly keramické šperky a nádoby. Prvenství ve výrobě skla podle posledních výzkumů patří západní Asii. První předměty, které se ze skla vyráběly, byly korálky různých barev, jejich nálezy v Sýrii se datují již do 5 tis. př. n. l., v Egyptě pak je jejich výskyt doložen kolem poloviny 4. tisíciletí. Také nejstarší známé fragmenty dutých nádob jsou asijského původu – pocházejí z Mezopotámie z konce 16. stol. př. n. l.

Pro sklářské umění Benátek je předpokládána spojitost se znalostí sklářství v imperiálním římském období, kdy byla známým střediskem sklářství Aquileia, bohatý antický přístav u Jaderského moře, kam pronikla technologie výroby skla díky obchodním kontaktům se Sýrií. V 5. stol. n. l. část jejich obyvatel uprchla před invazí Hunů a jejich cílem se stala benátská laguna, kde položili základy osídlení a s sebou si přinesli i znalost sklářství. Tento předpoklad však dosud není vědecky jednoznačně potvrzen. V každém případě je pro sklářské umění Benátek nutno hledat inspiraci v kultuře Orientu, s kterým měla Benátská republika čilé obchodní styky.

Počátky sklářství v Benátkách se datují již do 6. až 8. století. Hlavním centrem osídlení a střediskem obchodu na laguně byl ostrov Torcello. Zde sídlili i mniši benediktinské řehole, kteří jsou považováni za první výrobce skla v Benátkách. Pro výrobu skla byly v laguně vhodné podmínky. Jako suroviny se používaly jemný mořský písek z lagun a uhličitán sodný získávaný pálením mořských chalu. Pro obsah sodíku se tak hovoří o skle sodném. Prvními výrobky byly mozaikové kaménky a lékárnické nádoby.

Benátky, které se v následujících stoletích staly námořní, vojenskou i obchodní velmocí, bohatly kromě obchodu s hedvábím, kořením a zlatem také z obchodu se sklem. Při dobytí Konstantinopole v roce 1204 poznali byzantskou výrobu skla, osvojili si ji a v dalším rozvoji sklářství tak navázali na tradici Orientu. Současně získali zručné řemeslníky, byzantské Řeky, které přivezli s sebou Benátek. Od počátku 13. století tak došlo k prudkému rozvoji benátského

sklářství, byly vyvinuty nové technologie, stoupala rozmanitost produktů, ale především jejich kvalita.

3. Vzestup a vrchol benátského sklářství

Pro pochopení výjimečnosti benátského sklářství je důležité zmínit základní vlastnosti produktu, tj. sodného skla. Benátské sodné sklo je lehce tavitelné, měkké a tažné, umožňující vytvářet lehké, tenkostěnné a elegantní tvary. Pomalu chladne a zůstává dlouho tvárné, takže je možné jej tvarovat za tepla kleštěmi a pinzetami. Sklo vyráběné v Benátkách mělo tmavě modrou barvu, zelenou, červenou, někdy i fialovou a jasně žlutou. Díky čistotě surovin se však Benátčanům dařilo odbarvovat sklo až do úplné čirosti. Naučili se jej zdobit nejen emailovými barvami motivy s mytologickými, erotickými a oslavnými náměty, ale i delikátními bílými nitkami, bohatě tvarovat a využívat další originální techniky jako například napodobit efekt drahých kamenů. Imitace drahých kamenů byly od pravých kamenů k nerozeznání a zlatníci je zasazovali i do zlatých a stříbrných šperků.

Skláři byli společensky velmi oceňováni. Již ve 13. století měli svůj cech, na začátku 16. století byl vydán řád práv a povinností sklářů, ve kterém byli skláři povýšeni na úroveň šlechtického stavu. Aby se uchovalo tajemství výroby skla, vyzrazení výrobního tajemství bylo zapovězeno pod trestem smrti. Z důvodu utajení a rovněž pro ochranu města před požáry byly sklářské dílny na konci 13. stol. přestěhovány na ostrov Murano.

V průběhu 13. a 14. století se již v Benátkách vyráběly lahve s modrým spinováním, číšky a pohárky jednoduše tvarované podle starších korintských vzorů, medailony, čiré křišťálové sklo s emailovou malbou, imitace drahých kamenů a perel pro klenotnictví a mozaiky

Nový impuls do Benátek přinesli řečtí skláři, kteří uprchli do Benátek po dobytí Cařihradu Turky v roce 1453. Věnovali se hlavně výrobě módních doplňků – bižuterie, perel, napodobenin korálů a drahokamů.

Zatímco koncem 15. století se vyrábělo hojně čiré křišťálové sklo, které bylo tvarově jednoduché, od 16. století skláři vytvářeli nejenom poháry všemožných tvarů a bizarní stolní ozdoby, ale také různé žertovné předměty. V té době dosáhlo benátské sklo nevyššího rozvoje a bylo známé v celém světě. Výrobky benátských hutí byly mistrovskými díly, originálními, jemnými, s vyváženými a ladnými tvary. Benátské sklo bylo vyráběno v mnoha druzích – viz Obr. 1 a 2.

Obr. 1: Příklady benátského skla – 16. až poč. 18. stol.(Drahotová, O., 1975, obr.15, 17-21, 23)

Emalem malované sklo

Sklo se štípaným dekorem

Nitkované sklo

Barevné a síťované sklo

Opálové sklo

Chalcedonové sklo

Mléčné sklo, malované sépií

Obr. 2: Váza vytvořená technikou Millefiori (skla tisícikvětá) (Štastná, K., 2009)

Vyráběly se i skleněné imitace drahých kamenů a perel. Věhlasné jsou benátské lustry a benátská zrcadla, které najdeme ve šlechtických sídlech po celé Evropě (např. Obr. 3).

Obr. 3: Arcibiskupský zámek v Kroměříži, Růžový salónek

4. Úpadek benátského sklářství

V sedmnáctém století začal postupný úpadek benátského sklářství. První ranou byly útoky sklářů do Francie, do sklárny na dvoře francouzského krále Ludvíka XIV. To měl na svědomí Jean-Baptiste Colbert, právník, ekonom a nejvyšší správce královské pokladny, kterému byly proti mysli výdaje francouzského dvora nejen za sklo, ale i krajky, a kterému se podařilo získat zrádce z řad muránských sklářů a buránských krajkářek. Proto se francouzské krajky podobají benátským a proto také začala Francie v 17. století úspěšně konkurovat Benátkám na evropských trzích v exportu skleněných výrobků.

Ještě větší ranou pro oblibu benátského skla byl příchod baroka a český vynález draselnovápenatého skla, které bylo tvrdé, těžké, lesklé a velice podobné horskému křišťálu. Bylo vhodné pro výrobu masivních předmětů, které odpovídaly představám o barokním uměleckém a životním stylu a baroknímu vkusu. Bylo jej možno brousit, řezat, opracovávat jako drahokam a zdobit ornamentální nebo figurální rytinou. Benátské hutní foukané sklo renesančního stylu přestávalo být módní a žádané. Výsledkem bylo, že v roce 1725 z pětadvaceti muránských sklářských hutí zůstaly v provozu jen čtyři a Benátská republika hledala řešení situace a nový výrobní program.

5. Vliv benátského sklářství na vývoj sklářské výroby v Evropě

Způsob výroby benátského skla jako exklusivního zboží, které se vyváželo do měst severní Itálie, do Flander, Anglie, Francie Německa i do českých zemí, a které tvořilo značnou část rozpočtu Benátek, se dařilo dlouho udržet v tajemství. Přes veškerá opatření však znalosti technologie postupně pronikaly do ostatních skláren v Itálii i v Evropě, a to díky sklářům, kteří odešli z Benátek a zakládali konkurenční sklárny jinde, ale hlavně díky sklářům z Altare poblíž Janova, kteří byli konkurenty benátských sklářů. Během 14. a 15. stol. přišla do Altare pracovat i řada benátských sklářů, kteří zčásti sjednotili styly obou skláren. Altarská sklárna významně ovlivnila vývoj evropského sklářství, protože zdejší skláři mohli cestovat a šířit italské znalosti technologie i dekorování skla v celé zaalpské a také západní Evropě, podíleli se vytvářením vitrážových oken na výstavbě katedrál v celé Evropě a na zakládání skláren v Lyonu, Flandrech, Lutychu, Paříži a jinde.

V Evropě vznikaly i hutě, které byly zakládány se souhlasem a s přímou pomocí benátské republiky, jako v tyrolském Hallu nebo v Dubrovníku. Největšího úspěchu ve snaze napodobit Benátky dosáhly především ty sklárny, v nichž byli činní emigranti z Benátek a kde se užívalo sody jako tavidla, ty byly především v Nizozemí, Porýní, Hesensku, Tyrolsku aj.

Čím více skláren však pracovalo po benátském způsobu, tím zanikala původní čistota linií benátského skla, což spolu s nadprodukcí přispělo k úpadku v 17. století.

Obr. 4: Tyrolské sklo – 16. stol. (Drahotová, O., 1975, obr. 24, 25)

Sklo malované emailm

Sklo ryté diamantem

Německo, Rakousko

K ovlivnění sklářství v ostatních evropských zemích benátskými technikami nejvíce přispěla huť v Hallu, kam se podařilo získat italské skláře. Sklárna zažila největší vzestup v polovině 16. stol., kdy v ní pracovalo 20 sklářů, kteří vyráběli ploché terčíky vitráží a foukané křišťálové sklo v benátském stylu. Později se vyráběné sklo dekorovalo rytinou diamantem a emailovou malbou. Největší rozvoj malovaného skla byl kromě Tyrolska zaznamenán ve Frankách, Durynsku, Sasku, Slezsku a v Čechách. Další významná huť, pracující podle benátského vzoru byla založena v r. 1570 v Innsbrucku. V pozdějších letech se sklo v benátském stylu vyrábělo v Kolíně nad Rýnem, ve Štýrském Hradci, v Kielu a v Dessavě.

České země

Pro české země bylo benátské sklo dlouho nedostižným vzorem. V Čechách se využívala draselná sklovina, která je tvrdší a rychle tuhne, proto nebylo možné napodobit lehké benátské renesanční sklo. Nejen v českých zemích, ale vůbec severně od Alp se vyrábělo tzv. „lesní sklo“. Tvary skla byly inspirovány gotikou a materiál se vyznačoval zeleným odstínem.

Benátský vliv se tak v Čechách od poloviny 16. stol. projevoval hlavně ve tvarování a dekorování skla. Sklo bylo odbarvováno a byla do něho přidávána soda. Vyráběla se zrcadla a hutnicky zdobené nádoby ve formě lidských a zvířecích figurek. Výrobky byly zdobeny zlatem a malbou emailem. Největší rozvoj malovaného skla byl mimo Tyrolsko zaznamenán ve Frankách, Durynsku, Sasku, Slezsku a právě v Čechách.

Obr. 5: Lesní sklo - tzv. daumenglas (Německo, pol. 17. stol) (Drahotová, O., 1975, obr. 44)

Sklo malované emailem se do českých zemí dostalo přes jižní Německo a již v polovině 16. stol. se ve střední Evropě využívala malba emailem. V ostatní Evropě se malba skla uplatnila až po r. 1600. Technika zakryla kazy a nečistoty draselného skla a uspokojila požadavky feudálů vyrovnat se s domácími dostupnými prostředky s uměleckou kulturou a komfortem renesanční Itálie. Náměty byly čerpány z šlechtického prostředí, znázorňovaly se především

motivy heraldiky a symbolů – znaky, erby, politické osobnosti. Oblíbené byly biblické náměty biblické, lovecké motivy a rostlinné dekory.

Obr. 6: Zaalpské sklo, Čechy, pol. 17. stol. (Drahotová, O., 1975, obr. 26, 27)

Francie

Ve Francii bylo v 15. stol., tak jako v německých a českých sklárnách, vyráběno lesní sklo. Až v 16. stol. se pod vedením italských sklářů začalo vyrábět křišťálové sklo, které se zlatilo a malovalo emailem, skleněné nádoby, láhve, sklo imitující achát, ploché sklo, luxusní výrobky v benátském stylu, především číše a karafy na víno. Za Ludvíka XIV. byla ve Francii zavedena výroba benátských zrcadel.

Belgie a Holandsko

Rovněž na území Nizozemí a Belgie se od středověku vyrábělo lesní sklo. Benátské sklo se začalo úspěšně imitovat v 16. století, kdy byly v Antverpách založeny sklárny benátskými skláři (1558). V Lutychu a v Bruselu pracovali společně skláři z Altare, Benátek a Hesenska, kteří vyráběli dokonalé sklo netradičních forem s komplikovanou výzdobou. Pro dokonalost této výroby se v mnoha případech nedá rozpoznat, jestli byly poháry vytvořeny v Benátkách, či v Nizozemí nebo ve Flandrech.

Anglie, Švédsko

Rovněž v Londýně a Stockholmu začali benátský skláři působit v polovině 16. stol. a později i další italský skláři z Antverp. Zrcadla a křišťálové sklo v benátském stylu se pak vyráběly souběžně s tradičním lesním sklem.

6. Sklo v benátském stylu v 19. století

V souvislosti s romantizujícími snahami v 1. pol. 19. stol. se vrátil zájem o benátské renesanční sklo a některé sklárny v Anglii, Francii, Belgii a v Čechách začaly věrně napodobovat benátskou filigránovou techniku a později jiné typické techniky, které se benátskými vzory inspirovaly, ale umělecky se již nedržely originálu. Výroba replik renesančního skla se vrátila také do Benátek. Vyráběly se vázy, poháry, láhve a nástolce – tazza. Odtud se benátské sklo rozšířilo do Anglii, kde vznikaly soubory hladkého slabostěnného skla v benátském stylu, obsahující poháry, číšky, džbány, karafy, vinné pohárky, mísy a nástolce v jemných pastelových barvách.

Od 40. let 19. stol. se ve francouzských, benátských a amerických sklárnách začala vyrábět těžítka. Ve hmotě křišťálového skla se objevila drobná kvítečka, motivy ptáků, zvířat, hmyzu, motýlů, provedenými technikou tisíce květů – millefiori. Italští i zahraniční skláři využívali oživenou a benátskými skláři vyráběnou tyčovinu millefiori, aby mohli vytvářet předměty, jejichž vzory nacházeli ve starém renesančním benátském skle.

7. Benátské sklářství ve 20. století a současnost

Muránské sklářství v druhé polovině 20. století obnovilo staré benátské techniky, které přetvořilo do moderního dekoračního skla a zaujalo přední místo v oblasti evropského uměleckého skla. S italskými skláři spolupracoval i významný finský sochař a návrhář Tapio Wirkkala. Novou a jednou z nejrozšířenějších technik se stalo přejímané sklo „sommerso“ (ponořené), které těží z dekorativního efektu barevných bloků skla, jakoby zavěšených a ponořených do barevné kapaliny.

Ikonou italského poválečného sklářství se stala váza Kapesník (Fazzoletto), vzniklá ve spolupráci Paola Veniniho a Fulvia Bianconiho. Váza má tvar „padajícího“ kapesníčku a vyráběla se z mnoha druhů skla, v mnoha velikostech, barvách a dekorech. Její podoba byla často napodobována.

Obr. 7: Fazzoletto (<http://metmuseum.org/art/collection/search/484662>)

V současné době ostrov Murano žije sklářstvím. Muránské sklo se stalo opět fenoménem jako kdysi v období renesance. Benátky ročně navštíví 20 mil. turistů, kteří obdivují zručnost sklářů i krásu hotových produktů. Aktivně zde působí cca 50 skláren, které jsou registrovány a mohou používat jedinečnou značku "Vetro Artistico® Murano".

8. Literatura a zdroje

DRAHOTOVÁ, Olga. *EVROPSKÉ SKLO. Sběratelský průvodce dějinami evropského skla*. Praha, 1985.

JIRŮ, František Xaver. *X. Kniha o skle*. Praha, 1934. >

Benátské sklo. Katalog výstavy uspořádané Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze. Praha, 1973.

Podzemná, Alena. *Historie výroby skla*. Zlín, 2011. [online]. WWW (PDF 9,28 MB) [cit. 10.03.2016]: <<http://ads.fmk.utb.cz/Contexts/atelier/Documents/Historie%20v%C3%BDroby%20skla.pdf>>

ŠŤASTNÁ, Karla. *Skleněný nápojový soubor*. Zlín, 2009. [online]. WWW (PDF 3,4 MB) [cit. 10.03.2016]: <http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/8758/%C5%A1%C5%A5astn%C3%A1_2009_dp.pdf?sequence=1>.

BONAVENTURA, Mauro. *La storia millenaria del vetro di Murano (2)*. Mestre Venezia, 2010. [online]. WWW [cit. 10.03.2016]: <<http://www.maurobonaventura.it/storia-del-vetro2.htm>>.